

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

PRIJESTUPNICE I UMJETNICE

LUCIJA LJUBIĆ: OD PRIJESTUPNICE DO UMJETNICE. KAZALIŠNE I DRUŠTVENE ULOGE HRVATSKIH GLUMICA

Zagreb – Osijek: Akademija za umjetnosti i kulturu –
Meandarmedia Osijek – Zagreb, 2019.

Na više od četiristo stranica knjige *Od prijestupnice do umjetnice. Kazališne i društvene uloge hrvatskih glumica* kroz sedam poglavlja na trenutke provokativno naslovljenih: *Bilješka ispod crte, Časne sestre, (ne)poštene žene i strankinje u počecima ženske glumačke aktivnosti, Domorotkinje, dame i građanke nakon profesionalizacije hrvatskog glumišta, Građanke, intelektualke i poticaji hrvatske dramske škole, Promjene u međuradcu i put prema ženskoj glumačkoj samosvijesti, Diplomirane glumice nakon osnutka Akademije za kazališnu umjetnost i Suvremene glumice u procjepu između kazališta i medija*, obrađujući uz profesionalni, i društveni status glumica u Hrvatskoj u više od stotinu i pedeset godina, Lucija Ljubić gradi svoj rukopis, sveučilišni udžbenik, koji uvelike nadilazi interes „elitne”, hermetične teatrološke zajednice iako će sam diskurs uslijed visokoobrazovanog, iznimno profesionalnog u smislu praćenja zahtjevnosti struke, u pojedinim se-

gmentima udžbenika očekivati upućenog čitatelja, odnosno čitatelja koji na visokoškolskoj ustanovi humanističke i društvene znanstvene provenijencije, odnosno umjetničke akademije želi doći u doticaj s objektivnom, znanstveno odmjerenom rečenicom o povijesti novijeg hrvatskog glumišta unutar kojeg se razvija najvidljivija i najpopularnija kazališna struka. Kada tome pridodamo rodnu odrednicu, ulazimo u prostore ne samo teatrologije i dramatologije, već autorica autoritarno barata i pojmovima iz socijalne antropologije, rodne teorije, teorije socijalnog identiteta, politologije i ekonomije kako bi što preciznije uputila u doprinos hrvatskih glumica srednjoeuropskom kulturnom i društvenom prostoru.

Dosadašnja teatrološka istraživanja glumica u Hrvatskoj mjestimična su i raritetna. U hrvatskoj teatrologiji nemamo sintetski izgrađenu studiju o posebnom mjestu, udjelu i kontinuitetu sudjelovanja

hrvatskih glumica u hrvatskoj kazališnoj povijesti, ali i kulturnom životu Hrvatske od početaka do danas koja će biti zanimljiva široj hrvatskoj akademskoj, intelektualnoj zajednici. Neosporno je da autorica vrlo dobro poznaje rad hrvatskih znanstvenika i kulturnih djelatnika koji su se bavili pojedinačnim glumačkim životopisima, od Nikole Andrića, preko Slavka Batušića i Pavla Cindrića do Nikole Batušića, u čijim se radovima ustanovljuje nužna faktografija, ali i ističu umjetnički doprinosi ženske glumačke prakse. Drugi pak tip teatrografske građe kojom se autorica služi pretežito je prigodničarskog karaktera, pisanih povodom glumačkih obljetnica, a objavljivana u stručnoj kazališnoj periodici. U njoj posebno mjesto zauzimaju portreti prve velike generacije hrvatskih glumica iz pera Branka Gavelle. Slijede intervjui što ih s naraštajem poslije drugog svjetskog rata od sedamdesetih vodi Branko Hećimović te referentni doprinosi Antonije Bogner Šaban. Spomenutima se pak kao autori ili urednici glumačkih monografija pridružuju Igor Mrduljaš, Miljenko Foretić i Ana Lederer, koji nastavljaju pionirski rad Antonije Kassowitz-Cvijić. Od autora koji su se ovome problemu fragmentarno vraćali u člancima i knjigama navedeni su i Boris Senker i Lada Čale Feldman. Lucija Ljubić dodatno konzultira u

praćenju fenomena raznoliku dokumentaciju o kazališnom repertoaru i ustroju kazališnog života, te aktualnu kazališnu kritiku, a napose se osvrće na prijeko potreban uvid u institucije glumačke izobrazbe.

Knjiga *Od Prijestupnice do umjetnice* prateći žensku glumačku aktivnost u Hrvatskoj od samih početaka do suvremenosti, zahvaća ne samo kazališno-povijesnu sastavnicu, nego i širi kulturološki okvir koji analizira nedovoljno istražen doprinos hrvatskih glumica na drugim područjima umjetnosti i kulture, od književnosti do novinarstva te donosi širu sliku o hrvatskom kulturnom identitetu u stvaranju kojega su na svoj način sudjelovale hrvatske kazališne glumice.

Obrazovno bazično kroatistica, ali i germanistica, Lucija Ljubić će u svojoj knjizi, možda i intuitivno, reminiscirajući romanesknu produkciju njemačkog govornog područja, poput Goetheova Wilhelma Meistera ili pak Novalisova Heinricha von Ofterdingena, svoje junakinje voditi kroz sfere iskustvene zbilje u prostore umjetničke *utopije*, ispisujući svojevrсни odgojno-obrazovni putopis hrvatskih glumica u našoj novijoj kazališnoj povijesti, *od časnih sestara, (ne)poštenih žena i strankinja* u počecima ženske glumačke aktivnosti, *do suvremenih, obrazovanih glumica u procjepu između kazališta i medija*. Preciznije, sustavno se prati

glumačka izobrazba kao temeljna sastavnica u iznošenju glumačke problematike, od glumačkoga amaterizma u nas pa preko prvih glumačkih škola do stjecanja akademske titule. Budući da je u knjizi Lucije Ljubić riječ ponajprije o pristupu temi s kazališno-povijesnog stajališta, kao osnovno načelo u prezentiranju problematike autorica zadržava kronologiju zapaženih nastupa pojedinih glumica promatranih u odnosu prema fazama u povijesti hrvatskoga kazališta, počevši od prvih dokumentiranih ženskih kazališnih nastupa u 17. stoljeću, preko profesionalizacije hrvatskoga glumišta 1840., osnutka Hrvatske dramske škole 1896. i promjena glumačkoga izraza u međuraću pa do osnutka Akademije za kazališnu umjetnost 1950. i glumica u hrvatskoj kazališnoj suvremenosti.

Lucija Ljubić problematizira postupno formiranje ženskih glumačkih osobnosti u okvirima kazališnih zadanosti. Držeći kako je kazališna publika, a preko nje i društvo u cjelini, gradbeni dio svakog kazališnog događaja, analizira autorica u knjizi i društvene uloge koje su glumice zadobivale baveći se glumačkom strukom. Fokus je primarno usmjeren k području glume, ali nisu izostavljeni niti drugim segmenti kulturno-društvenog života koji su bili predmet interesa hrvatskih glumica: prevođenje, književni rad, režija

ili pak pedagoški rad na glumačkim školama i akademijama. Valja naglasiti kako autorica s posebnim interesom eruditivno, multidisciplinarno obrađuje pojedine hrvatske ženske glumačke osobnosti koje su se očitovale i o stanju u kazalištu ali i o društvenom položaju žena.

Čini to Lucija Ljubić s izraženom svjesnošću u cjelokupnu povijest hrvatskoga kazališta, a kao polazište odabire suvremenu teatrološku metodologiju koja inkorporira ponajprije problematiziranje i vrednovanje hrvatskih glumica u hrvatskom kazalištu te uspostavljanje poveznica između kazališnog repertoara i preuzetih uloga. Fundament tako serioznog istraživanja nalazi se u teatrografskoj građi, ponajprije arhiviranoj na Odsjeku za povijest hrvatskog kazališta Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti gdje je znanstvenica morala provesti mjesec istražujući dostupnu dokumentacija o glumicama i predstavama u kojima su nastupale, zatim relevantnu kazališnu kritiku kao i u dokumentaciju koja svjedoči o ustroju kazališnog života u pojedinim kazališno-povijesnim razdobljima. Lucija Ljubić pri tom niti jednog trenutka ne bježi od objektivizacije i kontekstualizacije jer je vidljivo kako konzultira i aktualnu kazališnu kritiku, kazališno-povijesnu i teatrološku literaturu o glumačkoj umjetnosti koje su joj omogućile

potpuniji uvid u zahtjeve glumačke struke. To čini ne samo u zadanostima hrvatskih kazališnih prilika, već autorica u knjizi nudi i komparaciju s kazališnim životom i afirmacijom glumica u drugim europskim zemljama srodnoga kulturološkog nasljeđa, poglavito u odlomcima koji interpretiraju strane gostujuće predstava koje su bitno utjecale na kazališni život u Hrvatskoj. Pozornost je posvećena i stručnoj, teatrološkom metodologijom ovjerenoj interpretaciji dramskoga repertoara i uloga koje su glumice odigrale. Na koncu i recepcijski najotvoreniji segment knjige *Od prijestupnice do umjetnice* prezentiran kroz obradu i citiranje osobnih glumačkih iskustava uz pomoć intervjua, memoarskih zapisa i autobiografija, dodatno rasvjetljuje umjetnički, ali i društveni status hrvatskih glumica, a prezentira i načine promišljanja o njima u hrvatskoj stručnoj literaturi, uz naglasak na glumačke monografije. Glumačka izobrazba jedna je od važnih sastavnica u iznošenju

glumačke problematike pa se u radu pratio i slijed od glumačkoga amaterizma preko prvih glumačkih škola do stjecanja akademske titule.

Prilazeći temi iz više aspekata i zadržavajući pregled nad cijelom poviješću hrvatskoga kazališta, knjiga Lucije Ljubić nudi kazališnopovijesni pogled na afirmaciju i stanje hrvatskih glumica, naglašava složenost položaja koji su glumice imale u kazalištu i izvan njega, ukazuje na kontinuirano sudjelovanje glumica u hrvatskom kazališnom životu te ističe najvažnije poveznice sa srodnim stranim kazališnim sredinama. Lucija Ljubić je rasvijetlila umjetnički doprinos hrvatskih glumica u njihovu vremenu usredotočivši se na glumačke osobnosti i njihovu ulogu u povijesti hrvatskoga kazališta, repertoar odigranih kazališnih uloga, odjeke u kritici i teoriji te ustroj glumačke izobrazbe i organizaciju kazališnoga života, što *put od prijestupnice i umjetnice* čini iznimno vrijednim znanstvenim prinosom hrvatskoj teatrologiji.

Ivan Trojan